

Библиотеката – неактуално място за четене

доц. д-р Милена Цветкова

Няма нищо укорително в признанието, че библиотеката и днес е нужна като цивилизационен навик на нормалния човек, а читалнята – като място, където можем да задоволим хилядолетния афинитет на пръстите си да докосва тялото на това, което чете. Но масовостта в прирастието и към библиотеката, и към читалнята е вече мит!

Истината е, че технологията стресира библиотеките. Защото настоява за адаптиране, за “нов прочит” на техните функции. Готови ли сме за това?

Адаптацията е един от законите на природата – ако даден растителен или животински вид не се променя в синхрон с промените в средата, той или изчезва, или се огражда в резерват. Твърди се, че всяка промяна прилича на преместване на гробище – никога не може да се разчита на помощ отвътре. Не желая това твърдение да се употребява спрямо библиотеките.

Книгата, слава богу, вече излезе от своето клише – напечатан хартиен блок между корици. Ще се разчупят и клишетата за библиотеката. Процесът, през който трябва да се мине, се нарича пурификация – пречистване, избистряне на библиотечното мислене и на библиотечното функциониране. Моята теза е, че сградата може и да умира, но библиотеката е по-жива от всякога.

Защо е нужна промяна в библиотечното мислене? Къде е вината на библиотеките за превръщането им в неактуално място за четене?

1) В речника на библиотечните лобисти и PR-и. Както по отношение на библиотеката, така и спрямо книгата, е изключително непрозорливо да употребяваме архаични думи като култ, храм, паметник, наследство, реликва, сакралност, свещеност. Всички те навяват хлад, безполезен респект и смея да кажа отблъскват поколенията, които реално се нуждаят от знанието и информацията в книгите, за които книгата е най-надеждната и авторитетна информационна технология, които не искат да бъдат уважавани, защото са читатели, а да бъдат обгрижвани и засищани като читатели. Култ има само при слепците и ненаучените да четат. Култът към книгата и страхопочитанието спрямо четящия човек са клишета или предразсъдъци, които са удобни само ако трябва да се управлява невежата тълпа. Съвсем не е вярно и че българинът по принцип изпитвал култ към книгата и четенето. Единственият народ в света, който има проектиран подобен култ в генетичната си програма, са евреите.

2) В мисленето за сградата на библиотеката. Дори най-новите архитектурни решения са пълни с недомислици и абсурди – жилищата на библиотеките са амбициозно грандомански, монументални, мавзолейни, индустриални и мащабни, символизиращи конкретни национални или политически амбиции, но несъразмерни на четящото тяло. Бих казала, че наглед модерните библиотеки са проектирани от архитекти, които не знаят да четат.

3) Библиотечният интериор продължава да отстоява някакъв архаичен формат – мебелите преследват масовост и скука, а помещенията на читалните поддържат някакъв патриархален модел на колективно четене „на глас”, на групово четене около огнището, някакъв пещерно-племенен, стаден формат. Реалността свидетелства, че днешното четене се е прибрало и се брани ревниво в рамките на личното ни пространство, но библиотечната читалня продължава да ни държи в смесени телесни и психични, физически и енергийни полета.

4) Неадекватното на социално комуникационната конюнктура самомнение, че библиотеката е „незаменимо място за целодневно четене”. Правя препратка към последната програма на Министерство на културата от 2007 г. „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност”. За информираност – да, за обмен на идеи – да. Но за съжаление – не и за четене.

Обективно обстоятелство за редуциране на четенето в библиотеките: Съкращаване на пътя от автора до читателя с помощта на технологиите

Както преди години масмедииите, така днес и самия Интернет, са причина за маргинализирането на четенето в библиотека като конвенционална дейност, но това не означава, че се редуцира и спектърът на влияние на книгата като най-авторитетната медия.

Новият технологичен ред трансформира статуса на библиотеката след като изобщо минимизира ролята на *посредниците* в издателския процес. Ако доскоро издателят, книжарницата и библиотеката бяха задължителни и жизнено важни обстоятелства, днес все повече тяхната роля може да бъде напълно пренебрегната. Мрежата и в частност опцията “самоиздаване” позволиха на автора най-после да се “самоосвободи” и да направи себе си и “издател”, и разпространител, и библиотекар, т.е. да поеме пълния контрол върху пътя на произведението си до читателя (т.нар. “път на книгата”). Самоиздаващият се автор елиминира повечето звена по веригата, които в най-оптимистичния за тях вариант се превръщат в анонимни посредници. Съкратената верига му реабилитира *лидерската позиция* и му осигурява възможно най-пряк, бърз, евтин, безпрепятствен и независещ от странични фактори път до читателя. Разбира се, чрез интернет.

Обективно обстоятелство за редуциране на четенето в библиотеките: „Книгите са разговори”

Исторически погледнато писаното слово – книгата е епистоларна медия, а четенето ѝ е самотен акт: една книга, един читател. Но ставайки публично пространство чрез дигитализацията и включването ѝ в интерактивна онлайн колаборация, самотното ѝ четене се разгръща като разговор между автори, читатели и нечитатели в реално време, т.е. книгата на днешния ден вече е „мрежова”. Дори по форма: в най-новите ѝ версии до всеки абзац отдясно се поставя „бяло поле” за коментари на живо и директно върху страниците на книгата. Тази програма може да се прилага и при стари книги, преформатирани и „отворени” като интерактивно читателско поле. Оттук можем да изнесем поне три извода: че книгата вече не търпи мълчание, тишина и самота (императивите на читалнята!); че самотното четене е допълнено от четенето заедно и че читателят има нова съблазън: участие в правенето на книгите.

Обективно обстоятелство за отчуждаване на четенето от библиотечната среда:

Трансформации в поведението на читателя

При преценките за актуалната читателска ситуация в библиотеките може да ни заблудят две основни положения. Първо, посетителят в библиотеката не е непременно читател, читателят не е задължително да е библиотечен абонат. Трябва да сме наясно и с факта, че младите читатели трудно стават и клиенти на конвенционалните библиотеки. Днешният младеж става все по-мобилен, необвързан с постоянно място, често без частен дом, без читателска карта и без частна домашна библиотека. Второ, претенциите на младия читател от консервативна гледна точка са необикновени, екстравагантни и недопустими. Но това съждение е фатално, защото ако библиотеката не им реагира адекватно, читателите сами ще намерят алтернативи за задоволяване на капризите си.

Революцията в информационното поведение чрез интернет–четенето и сърфирането вече са неразделно свързани и се появява ново поколение, което се състои главно от “електронни читатели”. Те са “мултимедийните хора”, които имат интерес към информацията, полезна за всекидневието им, но си я набавят по други начини¹. Младите читатели предпочитат да се информират от Интернет, отколкото от печатната медия. Търсят дискуссионни форуми, които им позволяват взаимодействие или контакт с други хора. Мрежата се превърна в среда за

¹ Виж: Кохън, Пол. Влиянието на интернет върху навиците на младите да четат вестници. [cited 03.03.2008]. Available from: <http://www.socialrights.org/article420.html>; Пресата – Он-лайн: Големият въпрос е как да се печели от привлечените читатели. [cited 03.03.2008]. Available from: <http://www.reklama.lesno.net/page.php?5>.

бързи и мобилни хора, в която читателят само с пресягане достига до интересующите го новини. Това е съвършено ново поколение читатели, турболентно и завихрено в еуфория от „културата на вълшебствата”.

Смея да твърдя, че *никога не се е четяло толкова много, колкото днес*. Никога досега толкова много думи, написани от толкова много автори не са били четени от толкова много хора – като започнем от оня многомилionen прочетен тираж на книгите за Хари Потър, минем през всички уеб-базирани изречения за четене (виртуални библиотеки, онлайн медии, социални мрежи, чат-групи, форуми, блогове) и стигнем до течащите на дисплея на мобилния телефон кратки версии на книги (Book 3.0 или Phone-based books), вестници и списания.

Промените във формите за медийно потребление доказват, че ключовата дума на техноцивилизацията е „улеснения”, че променящият се читател обитава една култура на улесненията и опростяванията, една „easy-култура”. Новите характеристики на активното поколение ни помагат да я определим като платформа на новото информационно поведение, на нова култура на четене в стадий на „редуциране на сложността”.

Тъкмо бурният растеж и „нахалната експанзия” на технологиите стават причина за периодичните трансформации на четенето и за актуалната трансформация на читателя от съвсем познат и обикновен в *мобилен читател*. “Мобилността” вече се налага като новаторски подход на читателя да се освободи от бариерите на статичността при контакта си с глобалната световна “библиотека”, като продължи да упражнява дейността “четене” навсякъде, технологизираното, портативно и “на крак”.

В следствие на бързо променящият се свят новият читател става все по-подвластен на медийната конвергенция и появилите се интерактивни онлайн практики. Възприятията му стават по-динамични, критериите и ценностите му – подвижни, а вниманието му – непостоянно и неуправляемо. Неговите претенции са ориентирани към *компресируемите обекти за четене, кондензираните и екстрактни текстове, към олекотяването, опростяването* и манията по “*безплатността*”. Читателите от новото поколение са изключително *прагматични, меркантилни и нелоялни към името на медията, издателството, книжарницата или библиотеката*.

Промененият читател не жали средства за добирание до модерни и медиаморфични клонинги на книги, *кратки и лаконични, “лесни за четене” книги*, на всичко отгоре иска да *чете и с уши*. Желает бързи книги, които никога не чака, които *никога да не се изчерпват* от пазара или *да не са заети* от друг читател, винаги да са му “*на разположение*”, да са *евтини* и най-вече *безплатни*. Новият читател няма нищо против да поддържа временно и лична библиотека, но от употребявани, опитани или пробвани от други читатели книги (т.нар.

“прочетени книги” или used books), към книги втора ръка (Second Hand), преоценени (Outlet) или просто „нискобюджетни” (Low-Cost) книги и книги на килограм, т.нар. римейндъри (Remainder Books), с каквито се оборудва добилият световна известност „Хотел-библиотека” (Library Hotel) в Ню Йорк точно срещу Публичната Нюйоркска библиотека. В началото на тази световна мания преди пет години беше Amazon.com, която включи в менюто си с предлагани заглавия и употребявани книги, за три години и eBay, B&N.com, Alibris, Abebooks и други електронни книжарници започнаха да предлагат на клиентите си употребени или „прочетени” екземпляри на току-що излезли от печат нови заглавия. Нещо повече, *Barnes & Noble* имат намерение да създадат отделен пазарен сегмент с употребявани книги и да ги предлагат на кредит, т.е. да се превърнат в подобие на библиотека и клиентите да връщат книгите, когато вече не са им нужни. Студентите и учениците, включително и у нас, вече „поумняха” и търсят предимно употребявани (по подразбиране – евтини) книги. Младото поколение смята за глупаво да плаща повече за книга, която може да си набави и на по-разумна цена, макар и използвана, а това става още по-лесно, когато книжарницата за стари книги е на разстояние една ръка до клавиатурата на компютъра.

Хитрият и находчив променен читател бързо си и изгради мрежа от **заместители на конвенционалната абонаментна библиотека**. В този момент един активен читател има поне *7-8 алтернативни пътища за снабдяване с четива*. И сред тях изобщо не са нито книжарницата, нито библиотеката. Реабилитира се „натуралната търговия” или по-скоро натуралната размяна на книги. Има една валидна цивилизационна аксиома – книгите са „кислород” за мислещите същества. Усещайки целия комфорт на интернет-пространството, настървените за четива читатели изобретиха с цялата си хитрост и находчивост алтернативни пътища за придобиване на книги, само в дигитален формат или като конвенционално книжно тяло – било чрез торент-тракери, чрез социални интернет мрежи, чрез уеб-базирани социални читални, чрез движението „Букросинг” или чрез уличните автомати за книги (книгоматии)², функциониращи като денонощни книжарници или улични гишета на градските библиотеки. В българското интернет пространство от две години функционира „взаимна библиотека” по психология, в която читателите се подпомагат взаимно с файлове на сканирани и дигитализирани лично от тях хартиени книги. По света вече съществуват и т.нар. „народни библиотеки” (по-скоро комшийски), сформирани във входовете на жилищните блокове и кооперациите лично и доброволно от живеещите в тях семейства. Книгата е много хитра медия – не търпи окови, ограничения и препятствия. Особено когато е търсена и чакана.

² Lawless, Jill. London vending machines offer poems // AP, Feb. 23, 2001.

Негативите (от гледна точка на старото поколение читатели) също трябва да отчетем – ненаситни, неразумни, арогантни, дръзки, без авторитети, подражаващи на “културата на неуважението” и т.н.

Що е “комфортна среда за четене” според младите (19-26 годишните)

Отговор може да ни дадат резултатите от две анкетни проучвания, проведени от мен в периода 2005-2008 г., по темите „Как и къде четете?” и „Четене на обществено място (в библиотека)”, които подкрепят тезата, че библиотеката е нежелано място за четене:

I. Анкетата „Как и къде четете?” покрива общо 58 респонденти. Четат у дома – 100%, четат в обществения транспорт – 90%, четат в библиотека – 24%.

II. Анкетата „Четене на обществено място (в библиотеката)” е направена сред 87 анкетираните. На въпроса „съсредоточавате ли се лесно докато четете в библиотека?” 90% отговарят с „не”. А на въпроса „Какво ви пречи по време на четенето в библиотека?” най-честите отговори са движението около мен, неудобното положение на тялото и страничните фактори – осветление, температура, миризми, чуждо присъствие и усещането, че си наблюдаван от някого.

Изводите, които си позволявам да споделя с вас и след нарочно допитване сред студентите от ФЖМК на СУ през изминалите две седмици (4-19 март), се изразяват в следното:

1. Младите са готови да платят по-висок годишен абонамент, но да ползват целия библиотечен фонд от дистанция, от домашния си компютър.

2. Когато четат една книга, искат в периферията си да имат всички поддържащи източници (справочници, речници, библиографии, списания и вестници, картотеки и каталози) под ръка.

3. Когато са в ситуация на четене, в интериора им трябва да присъстват всички технически помощници или “екстензии” – персонален компютър или лаптоп, мобилен телефон, интернет връзка, флаш памет, принтер и копирна машина.

4. Четящият им организъм се нуждае и от храна, напитки, музика или тишина.

5. Четящото им тяло се нуждае от мебели по мярка, от персонална температура, осветление, въздух и аромати.

6. Четящото им тяло се нуждае и от аксесоари – не само от т.нар. гардероб на книгата, а и от фотьойл или шезлонг, възглавница, легло, мека подова постелка, поставка за крака или просто за книги, вестници или атласи.

7. Младите практикуват и нечетене като активно действие. Половин час четат – половин час не четат, при това в паузите държат нещо за изгледат или изслушат, да се

разходят или потренират във фитнес зала, да изкъпят, да хапнат и пийнат, да пообщуват или пофлиртуват.

По-детайлни изводи от наблюденията върху „младото“ четене

1. Читателят интерпретира достъпните само в библиотека документи (недигитализираните) като закостенялост, като negliжиране на свободите му, изнудване да ги ползва непременно “на място”, да пълни читалните, като цензура върху широко прокламираната “интелектуална свобода”.

2. Читателят интерпретира “библотечния ред” като: принуда, агресия спрямо върху свободното му, естественото му поведение, като обида. Като необяснимо самомнение, че “библотеката е по-свято място от църквата”.

3. „Младият“ читател култивира у себе си библотекофобия и поради обстоятелството, че там друг му управлява времето, че е под хронометъра на фиксираното работно време, че е принуден да става разголед между четивото и стрелките на часовника.

4. Читателят интерпретира колективното ползване на един и същ хартиен екземпляр като нарушение на личната му хигиена. Тук изключвам, разбира се онези ненаясно със себе си читатели, които се гнусят от книгите, само защото при отварянето на една са видели на първа страница косъм.

5. Читателят интерпретира непазарните цени на услугите (напр. по-високата цена на копирането) като финансово насилие, като дискриминация и монетаризъм.

6. За “младия” читател библотеката е ригидна³ институция. Конвенционалната “Гутенбергова” библотека е “отворена” и “дружелюбна” единствено към традиционалистите, технологично неграмотните, неплатежоспособните и “слепците”. А спрямо претенциите и дори капризите на “младите” е наложила мораториум. Все по-често читателите, ставайки хиперчувствителни, тълкуват неразбирането към по-различното им външно поведение като *неприяжен и страх*. Аз смятам, обаче, че тук биха били прави. Сред библотечната общност представата за природата на четенето е твърде смътна. Четенето, първо, е подривна за стереотипите умствена практика. Четящият култивира у себе си склонност към противодействие, анархизъм, самочувствие, оптимизъм и информационно превъзходство. Четенето е и асоциална дейност, извършва се усамотено, реализира се невидимо (в черепната кутия) и поради това е неконтролируемо. На всичко отгоре

³ Ригидност (психична) – скованост, вдървеност (на лат. език: *rigiditas*; на англ. език: *rigidity*). Неспособност за промяна на гледната точка. Психичната ригидност се среща при някои патологични състояния като натрапливата невроза; тя е една от основните черти на параноялния характер. Субектът не притежава гъвкавост на нагласите: той има непоклатимо мнение и непоклатими принципи; неподатлив е за доводите на другите; егоцентризъмът му го прави неспособен да се постави на мястото на другия.

представлява загуба на социално време, следователно е социално неефективно. В доклада на ЮНЕСКО за международната година на книгата през 1972 г. се установи, че за Третия свят четенето все още се смята за срамно, престъпно и укорително действие. Африканската общност осъжда акта на индивидуалното четене, отделянето на човек с книга в ръка от непосредствено обкръжаващата го група се разглежда като подозрително и се усеща като заплаха за целостта. Не съм убедена, че днес и в най-либералните библиотеки не се притаява подобна девиантна представа за четящия индивид.

7. Промененият читател е измислил достатъчно начини да заобиколи “реда в системата” като “краде” чрез сканиране с камерата на мобилния си телефон пълните текстове (независимо дали от читалнята, от книжарницата, от панаира на книгата или от домашната библиотека на съседа си). Затова ще стъпва в читалня дотогава, докато подсигури на себе си и на своето поколение всичко недигитализирано, но необходимо, така че повече да не му се налага да стъпва в библиотека.

Всичко това са натрупани инерционни сили, които вече е късно да бъдат овладени. Бих казала, че борбата с редуцирането на четенето в библиотеките е като борбата срещу глобалното затопляне – отчитаме дейност спрямо нещо, но не сме сигурни действително в него ли е причината.

Шансът на библиотеките

Като изключвам всякакви финалистки настроения, зомбиращи с мантрата “края на библиотеката”, съм убедена, че днес решението пред библиотекаря е как да подобри живота си, а не как да отложи “смъртта”. Няма смисъл да продължава да ексхумира покойни практики. Време е да се раздели с обесията по стереотипното си минало. Библиотеката на бъдещето се гради върху едно мутационно настояще.

За целта бих предложила да се концентрира върху три рационални опции.

Първо, да се откаже от видимост, от показност и да застане “зад гърба” на информационния потребител – технически опосредствано, невидимо, алтруистично и всеотдайно. Колкото и скъпо да струва подобно “прикритие”. Да се ориентира към новото поколение “библиотечни тандеми” – в плътна връзка с отворените виртуални библиотеки (Open Library), но като по-важният, като “главата на семейството”, като здраво стъпилия на земята мозъчен тръст на информационния пояс на планетата. С други думи, бъдещето на библиотеката е интербиблиотечно.

Второ, да реши как ще побеждава в особено актуалната битка за вниманието на читателите. Съществува хипотезата за „икономиката на вниманието”, която вече измества „икономиката на информацията”. При нея свръхпроизводството на информация е право

пропорционално на дефицита на внимание. В новата медиатизирана реалност на Web 2.0 информацията сама по себе си има редуцирана ценност. По-актуална е възможността да си освободиш време и енергия за усилване на концентрацията. В мрежата се е развихрила истинска война за вниманието на потребителите, тъй като с едно щракване на мишката, те могат да те изоставят и да преминат на следващия уеб сайт. Интересът на потребителите много бързо може да се загуби. За тях новата ценност е *скоростта*. Освен с акцентирание върху ускорението на обслужването, традиционната библиотека има реални шансове да припечелва в „икономиката на вниманието” като привлича читателското внимание с още три тактики: 1) чрез ергономичен и „одомашнен” интериор, 2) чрез „дизайн на усещанията”, задоволяващ потребностите и на петте човешки сетива и 3) чрез внедряване на „дизайн на преживяванията”, с който да се обгрижва освен менталното, и емоционалното тяло на четящия.

И трето, библиотекарят не бива повече да се съревновава със своите дубликатори и заместители, а да предприеме изчистване (пурификация) на функциите си, да се освободи за същинското – като навигатор, инструктор и “дясна ръка” на читателя. Преди всичко – като частен, персонален консултант. Колко е нужен днес и на младото поколение читатели, например, един интернет-форум (платен) за спешна, лична информационна помощ! Един библиотекар-библиограф на повикване, по Skype или e-mail. И на промененото до неузнаваемост младо четящо същество да му се иска да възкликне: Това е моят библиотекар!

За истински предприемчивите, по-авангардно и радикално мислещите може да се предложи цял „идеен пакет”, чрез който библиотеката да се „разчупи”, а на един по-късен етап да стане отново актуално място за четене. Този идеен пакет чертае в проекция обновен идеален формат на „Къщата” (алюзиите с изолатора от ТВ-формата Big Brother са нежелателни), т.е. библиотеката като уютен и гостоприемен Дом, синергетичен, но вече номадски, разпръснат – по пътя на читателя:

Библиотека-vlak. Съответства на връзката между четенето и пътуването. В московското метро през май 2008 г. ще се появи композиция „Четяща Москва”, мутриса-читалня, чиито вагони ще бъдат наситени с книги по теми и области на знанието; на 6 март 2008 г. в руския град Белгород потегли и първият в страната „литературен тролейбус” с надпис „Време за четене”.

Библиотека-хотел. Съответства на връзката между четенето и леглото. Такъв вече съществува от 2000 г. в Ню Йорк, в сърцето на Манхатън, чиито 16 стаи на 12-те етажа са организирани по УДК и са препълнени с аналогични книги, при това освободени за присвояване и отнасяне у дома.

Библиотека-приют. Отговаря на връзката между четенето и уюта на дома. Подобни проекти се реализират в Африка и Азия и са ориентирани към временно бездомни, отхвърлени и бегълци.

Библиотека-болница или санаториум, с оглед приликата между четенето и терапията.

Библиотека-ресторант, предвид близостта между четенето и храненето. По подобие на книжарниците-ресторанти на издателска къща „Фелтринели“, залели цяла Италия, могат да се формират читални в кафенета, пицарии или пиано-барове. Синергията „кафе – храна – четене“ има сериозен неексплоатиран потенциал, особено ако се включат и други атрактивни форми на книги – т.нар. ядивни книги (Edible Books) или книги за ядене. Това решение може да се приложи и в нормална библиотечна читалня само като безплатно раздаване на хапки и напитки, в стил „комплимент от заведението“ (тази практика съществува в библиотеката на университета в Йерусалим).

Библиотека-публичен или еротичен дом или просто с услугата „розов телефон“, един авангарден експеримент, допустим с оглед природата на четенето като „информационен секс“

Библиотека-тоалетна или санитарен възел. Тази идея не е нова – да си спомним колективните стаи-тоалетни в древен Помпей, в които сенаторите, настанени всеки върху своята дупка, се отдавали на колективно четене или спорове. В подобен тип библиотека може да се предлагат популярните предимно в Япония книги върху тоалетна хартия, еднократни книги, учебници, вестници и списания тип носни кърпички или салфетки. Подобно решение е оправдано предвид афинитета на множество читатели да организират читални в домашните си тоалетни.

Библиотека–телевизия, която добавя към основната си дейност и телевизионно предаване или рубрика, водена от библиотекар, която има специализирани студиа за кампании от рода на „Голямото четене“, което стартира през май по БНТ и ще завърши през декември 2008 г.

„Празна“ библиотека, по-скоро празни читални, с празни библиотечни стелажи или с празни книги, за паузите между четенето, за водене на спонтанни записки, за фиксиране на лични идеи и планове.

Психологична библиотека, преформатирала фонда си по психологична систематизация. Още на 26-ия Франкфуртски панаир на книгата през 1974 г. една прогноза на социолозите насочи любопитството към себе си – след 2000 г. библиотеките ще бъдат подредени съобразно психическите потребности на читателя. Може би е дошло времето да се разкрият реорганизираните читални с надписи: За потиснати, За веселящи, За угрижени, За младоженци, За интернетохолици, За уморени телевизионни зрители...

Спрямо понятието „четене в библиотека” днес имат право на живот две гледни точки. Едната е на младото активно и мобилно поколение, което смучи с пълна сила жизнени сокове от благата на информационния пояс на планетата. За него пространствено ситуираната сбирка от книги е вече мит. Дори домашната библиотека е „пасив”, „мъртъв капитал”, нейното място е в главата. Новото поколение читатели е твърде нестационарно, мобилно, необвързано нито с конкретен регион, нито с частен дом, съответно – без персонална библиотека, така както я разбират „гутенберговите” поколения, следователно и най-ненадеждният стопанин на конвенционални книги-тела. Библиотеката за него е лично миксирана мини-библиотека от части от книги, персонализирана компилация от текстове винаги под ръка. Библиотеката на новите маси ще е флаш-базираната „библиотека-ключодържател”, „библиотеката” в тока на обувката, уеб-базирания склад на „екстернална”, резервна памет или дълго чаканият, обещан от нанотехнолозите имплантиран “чип-библиотека” в главата.

Втората гледна точка е на глокализираните хора на ума, на т.нар. когнитариат или интелектуално-икономически елит. Тези, които ще въртят на пръста си цивилизацията и ще дишат свободно само между стените на добрата стара библиотека. Това са хората, които и днес работят само с главата си, производителите на идеи и знания, чието тяло е локализирано на дадено място (във вила в планината или на морския бряг), съответно – жизненият им интериор са библиотечните рафтове, докато продуктите на тяхната дейност – ментални и нематериални като субстанция, са в глобален мрежови оборот. Библиотеката ще намери в това разсъждаващо малцинство своето основание, че е незаобиколимо условие за социална стабилност и психическо равновесие, за човешко здраве! В Африка, например, когато някой мъдър старец умре, казват, че е изгоряла библиотека. Ще припомня също, че на Световния ден на книгата 23 април през 2005 г. генералния секретар на Международната асоциация на книгоиздателите Коитиро Мацуура призова всички нас да изпращаме помощи за пострадалите от цунами в югоизточна Азия именно под формата на книги.

На библиотечната сграда винаги ще й липсва известен процент комфорт. Но силните, хищните читатели се култивират в смущаващи обстоятелства. Маниите, колекционерството, вторичността, подмяната, икономииите, опростяването, улесненията, мързелът или наркозите не дисквалифицират авторите. Те просто намаляват броя на написаните качествени книги.

И в бъдеще здравето на човешката цивилизация ще зависи от библиотеката като “център на гравитацията”. Макар и повечето обитатели на планетата да твърдят, че са по-щастливи в безтегловност. Дигиталните библиотеки са неописуемо удобни. Докато внезапен метеоритен

дъжд не удари животоподдържащите й системи, докато повсеместна магнитна буря не срина сателитите на Мрежата. Или докато просто не ни паднат батериите.

Тогава всички ще бъдем принудени да превключим на режим “назад към Къщата” (както ще наричаме “добрата стара библиотека”). Физическата библиотека, библиотеката между стени, може да се чете и на свещ.

20 март 2008 г.